

CS. NAGY IBOLYA

Az álomnapló elé

„Az álom én voltam”, írta nagy betűkkel, vastag filccel, utolsóinak szánt bejegyzésként az 1987. január 27-ei dátum alá Sütő András, s előtte több mint hat esztendővel, az 1981. május 21-ei följegyzésben meg is magyarázza az álomleírások szándékolt befejezésének okát: „Kísérletnek ennyi elég. Álmot többet nem jegyzek föl. Csak ismételném őket. Együtt vagyunk immár velük. Iszonyatosak s nagy ritkán csodálatosak. Ám ez mind ritkább.” Eltökéltnek látszik e tekintetben az író, mert a füzet 2001. április elejéig néma: akkor azonban egy drámai közlés azt sejteti, az író folytatni fogja a munkát. „Folytatnom kell. Melanoma malignum – másfél éve.” Talán a bőrrák immár diagnosztizált, s szívfacsaró humorral közölt („nem Mona Lisa, de Noma...”) ténye, talán a debreceni Kossuth Egyetemi Kiadóval az *Álomnapló*ra kötött előszerződés – valószínűleg együtt a kettő – készlet-ösztönzi arra, hogy újabb „önmegfigyelésnek” vesse alá magát, s elővegye a régen félretett, piros borítójú füzetet. Pár vázlatpontoszerű mondatot is fölír, melyek az álomszövegek lehetséges elemzésének szándékát sejtetik. Nem sokáig tart azonban a munkakedv: még négy bejegyzés, de azok is négy év alatt (2001, 2002, 2003, 2004), s az álomnapló végleg bezárul.

„Az álom: ha önmegfigyelés – hasznos diagnózis lehet” – írta legelső bejegyzésként 1975. XI. 10-én, de úgy tetszik, már 1987-ben belefáradt zaklatott álmainak, kusza éjszakáinak elemzésébe. Talán mert a kezdet és végpont közötti évek során – sok évet, egy-egy évből olykor több hónapot ki is hagyva közben – alig-alig bukkan fel a nappal faggatóra fogott emlékezetből pár derűs, szép, örömteli érzést maga után hagyó éjjeli pillanat: az is szinte valamennyi az enyedi diákkor idejéből, helyszínéről való. A többi: végigkínlódott éjszakák. Az álmaink is mi vagyunk, mondja – ilyesféleképpen – Shakespeare sírfelirata, és Sütő András súlyos töprengésekkel, nyomasztó léthelyzetekkel, írói küzdelmekkel teli nappalainak verejtékes, szívdobogós, altatókkal csillapítani nem tudott éjszakai másai újbóli felidézésük, leírásuk okán is csak a lélek nyugtalanságát növelhették tovább.

A bekötött, üres lapokból fűzött könyvecskét tehát, melyet az első beírása, dedikációja alapján Czine Mihálytól kaphatott, félretette. Halála előtt nem sokkal, 2006 augusztusában vette elő ismét, midőn az író kérésére monográfusa, életművének avatott ismerője, Ablonczy László a marosvásárhelyi szobák polcain, sarkaiban halmozódó kéziratok, dokumentumok között próbált rendet vágni: az akkor még szellemi segítséget, útmutatást adni tudó Sütő András-sal közösen.

Az álom, írja Jung, rejtett kis kapu a „lélek legmeghittebb bensejében”, s „lelki életünknek legalább a fele amaz éjszakai tájon játszódik le”: a tudat behullámzik az éjbe, a tudattalan nappalunk életébe. Az álom is ő volt, Sütő András: amiképp írta is. Bármily – Jungot idézve ismét – „csúnyácska megformálás, hiányos logika, kétes erkölcs, nyilvánvaló képtelenség vagy esztelenség” jellemzi is, amit a pihenni nem tudó agy éjszakánként vagy a hajnali, délutáni szunyókálás perceiben a mélységből előrángat. Közismert írói naplók, Illyés Gyuláé például vagy Nagy Lászlóé is igazolják álomleírásaikkal a nappal és az éjszaka szoros érzelmi-indulati kapcsolatát. Életünk két fél részének egységét.

Az is a nagy lélekbúvártól származó gondolat, miszerint az álmok „nemritkán különös, belső, jelképes összeköttetést létesítenek egy kétségkívül testi betegség és egy bizonyos lelki probléma között”: de Sütő András álomnaplójának szakszerű, pszichológiai elemzése, az író szervezetében lappangó s majd kirobbanó betegség meg az álmok olykor dermesztő kíméletlensége közötti kapcsolat föl kutatása nem a mi feladatunk és lehetőségünk. Egy tervezett kötet arra azonban majd megpróbálja megkeresni a választ – ahol lehet –, hogy egy-egy zaklatott éjszaka *fölött* az életút, a magánéleti-társadalmi környezet milyen, akár tényszerű megfelelései lelhetők föl. Hogy az álombeli töprengés milyen nappali, a tudat ellenőrzése alatt tartott gondolatok, meditációk vetülete, folytatása; hogy esetenként milyen alkotáslélektani mozzanatok magyarázhatnak valamely éjszakai álomképet; hogy az én nappali és éjszakai fele közötti átjárót, ama „kis kaput” mikor, milyen esemény, élmény nyitja vagy inkább: nyithatja ki. Hiszen az álomnapló írásának időszaka legnagyobb részt a hetvenes évek, az írói életútnak talán legsűrűbb, legtermékenyebb korszaka is egyben. Az 1970-es megjelenésű *Anyám könnyű álmot ígér* című esszéregény után sorra születnek a nagy művek: többek között a *Perzsák* című nagyesszé, az *Egy lócsiszár virágvasárnapja*, a *Csillag a máglyán*, a *Káin és Ábel* című drámák, útinapló, esszékötet, a *Szúzai menyegző*. Az írói teljesítmény, a művek felől nézve igen termékeny korszak. Alkotáslélektani értelemben viszont rendkívül felfokozott lélekállapoté: szüntelen töprengő-dolgozó agy, folytonos érzelmi-hangulati-indulati fűtöttség... Nyomait viselik az éjszakák is. Viselik a közéleti csatározásokét is. A két naplókötet, a *Szemet szóért* és a *Heródes napjai* korabeli naplóbejegyzései, az összegyűjtött „panaszos levelek”, beadványok, „folyamodványok”, az esetleírások, a kisebbségi-emberi jogokért vívott napi küzdelmek dokumentumai, az írórt ért megalázó hivatali atrocitások történetei: valójában az írórt és kisebbségi közösségét sújtó politikai-társadalmi-kulturális jogtalanságok elleni permanens létharc történetei.

A zaklatott nappalokra hogyan is borulhatott volna pihentető éjszaka!

A kézirat nyilvánvaló helyesírási-elírási tévedéseit javítottuk: egyébként a szöveg – néhány, talán személyi érzékenységeket sérthető följegyzés kivételével, melyeket a család kérésére kihagytunk – a kézzel írt eredetinek megfelelő gépirat. ❀